

SECTIO III.

De Impedimentis Impedientibus, qua oriuntur ex delicto.

SUMMARIA.

- 118. Describitur incestus. 119. Etiam sponsus, consanguineam sponsa cognoscens, contrahit Impedimentum impedientis. 120. Saltem temporale. 121. Pescans cum propria consanguinea, non incurrit Impedimentum. 122. & seqq. Duo textus solvuntur. 126. Quod dictum de masculis, applicatur ad feminas. 127. & seqq. Conjugicidium ponit Impedimentum impedientis.
- 121. Item Presbytericidium. 132. Et occiso liberorum. 133. & seq. Raptus aliena sponsa similiter causat Impedimentum. 135. Etiam si sponsa de futuro sit. 136. Item susceptio propria sibi. 137. Item Matrimonium cum Moniali. 138. Item poenitentia publica. 139. Per consuetudinem hac Impedimentum dicitur abrogata.

§. I.

De Incestu.

118 Impedimenta impedientia, qua proveniunt ex delicto, continentur in his versibus:

Incestus, raptus sponsata, Presbyteri mors, Susceptio propria sibi, mors conjugis, aut si Poenitentia solemniter, aut ducat Moniales.

Primum igitur est incestus, quod maritus v. g. copulam carnalem exercet ac consummat cum consanguinea uxoris suae: nam maritus & complex incestuosa, uxore quoque mortua, Matrimonium aliud impediuntur contrahere cap. si quis 20. XXXII. quae. 7. cap. si quis 1. cap. transmissa 4. De eo, qui cognovit consanguin. uxor.

119 Dixi I. quod maritus. Idem est, si sponsus carnaliter peccet cum sponsa consanguinea in primo gradu: licet enim incestus proprie non committatur; attamen ob ceptam quandam affinitatem, ex impedimento publicae honestatis oriundam, personis peccantibus in primo gradu, ad quem hodie post Concil. Trid. sess. 24. de ref. Matr. cap. 3. Impedimentum publicae honestatis est restrictum, Matrimonium interdicitur per rubricam & cap. veniens 2. d. r. ut contra Angelum, & Veracruces cum communi docent Panormit. ad cit. cap. num. 3. Sanchez de Matr. lib. 7. disp. 15. n. 5. Wiesner ad rit. de eo qui cognovit consang. n. 4.

120 Qui tamen Authores existimant, hoc Impedimentum non esse perpetuum, sed eousque solum durare, quousque pars utraque, incestu polluta, vivit. arg. cap. duo pueri 12. in fin. de Dispensat. impub.

121 Dixi II. cum consanguinea uxoris sua. Cum propria consanguinea si maritus peccet,

§. II.

De Homicidio.

127 AD Impedimenta impedientia ex delicto II. reductur homicidium in variis casibus. Et I. quidem si quis occiderit uxorem suam ex ira, rancore, odio, in perpetuum à Matrimonio debet abstinere cap. interfectores 1285. cap. admonere §. 5. uxores XXXIII. q. 2. Idem ex natura correlativorum, quam inter con-

quavis peccatum gravius admittere videatur, ac si peccet cum uxoris consanguinea, Impedimentum impediens non incurrit: utpote cum textus, sine quo Impedimenta non sunt multiplicanda, deficiat. Sicque contra Pontium de Matr. lib. 6. cap. 13. n. 10. & alios docent Sanchez d. l. num. 16. Covarruv. in 4. Decretal. p. 2. cap. 6. in pr. n. 3. König ad cit. rit. de eo qui cognovit & c. num. 7. Zoel. ibid. num. 9.

Neque adducas I. textum in cap. de incestis 122 8. XXXV. q. 3. ubi generatim incestuosus, & nominatim illis, qui cum personis consanguineis sunt commixti, Matrimonium interdicitur. Nam, ut patet ex tenore textus, Matrimonium interdicitur solum inter personas complices, inter quas Impedimentum cognitionis interdicit, non item inter illas & extraneas.

Neque adducas II. textum in cap. ult. XXXV. 124 quae. 8. ubi de incestuosus indiscriminatim statuitur, ut, si alter eorum morte praeventus fuerit, alter, quamvis dimissus, graviter poenitent, & sine spe conjugii maneat. Siquidem, ut rursum lucet ex verbis antecedentibus, non tam propter incestum, quam propter inobedientiam & contumaciam, qua Ecclesiae monitione contempta in delicto perseverant, incestuosus spes conjugii praescinditur.

Sanè, quod etiam foemina, cum consanguineis maritorum aut sponsorum peccatò carnis coinquinata, Impedimentum impediens sibi consciscant, non tantum identitatis ratio postulat, sed etiam textus clarissimi disponunt in cap. quadam 19. cap. si quis 20. XXXII. q. 7. cap. si quis cum matre 5. XXXI. q. 2. 2. n. 21.

juges observari vult textus in cap. indignatur 4. XXXII. q. 6. est, si maritum uxor occidat, juxta cap. si qua mulier 1. de Divort. ubi Gonzalez num. 3. & 4. Nec aliud obtinet, 129 esto maritus uxoré in adulterio deprehensam occiderit: cum enim de Jure Naturali & Canonico non liceat adulterum vel adulteram etiam

etiam in flagranti occidere cap. inter hac 6. cap. 130 quinquagesimo 7. cap. si quod 9. XXXIII. quae. 2. eò quod iste modus occidendi juris ordini & charitati Legibus adversetur: Impedimentum impediens non minus confurgit, quam si adulterium supponatur abesse. Sanchez d. lib. 7. disp. 16. n. 2. & 3. Covarruv. p. 2. de Sponsal. cap. 7. §. 7. n. 15.

131 II. si quis occiderit Presbyterum, & super

occisione fuerit convictus in judicio cap. qui Presbyterum 2. de Penit. & remission. Convictus si non fuerit, Impedimentum cessat. Panormitan. ad cit. cap. n. 1.

III. si parentes filios suos occiderint cap. veniens 1. de his, qui filios occider. Sed hoc tantum in casu, quò deest periculum incontinentiar per cit. cap. ubi Barbosa n. 6. Wiesner ad rit. de Matr. contracto contra interd. n. 51.

§. III.

De Reliquis Impedimentis ex delicto.

133 III. Impedimentum ex delicto est raptus alienae sponsae, seu illius violenta abductio de loco in locum: ut enim raptor in eo puniatur, in quo deliquit, non permittitur inire conjugium, qui conjugium alienum impedire vel perturbare non est veritus cap. 134 statutum 34. XXXVI. q. 2. Et quia in hoc cap. statuitur, sponsae raptae non adimi licentiam, alteri nubendi, si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit: hinc à sensu contrario deducitur, eandem licentiam sponsae negari, quando in raptum consentit. Sanchez d. lib. 7. disp. 12. n. 44.

135 Dixi: aliena sponsa: cujus nomine citatus Sanchez num. 45. intelligit solum sponsam de praesenti. Sed quia sponsa, in communi loquendi consuetudine, vel maxime denotat sponsam de futuro: ideo malim cum P. König ad cit. rit. de Matrim. contr. contra interd. Eccles. n. 8. sponsam tam de praesenti quam de futuro intelligere.

136 IV. Impedimentum est susceptio seu levatio propriae sibi ex baptismo, sine necessitate, de industria, malitiose, & animò privandi alterum conjugem debito conjugali, facta cap. de eo 5. XXX. q. 1. Sanchez d. lib. disp. 6. num. 8.

V. Impedimentum est Matrimonium cum Moniali, seu Virgine DEO solemniter consecrata de facto initum: impedit enim Matrimonium, non quidem respectu Monialis, utpote quae ligatur Impedimento dirimenti; sed respectu viri, qui Matrimonium cum nulla alia foemina licite potest amplius contrahere cap. hi ergo 13. XXXVI. quae. 1. Sanchez d. l. num. 11.

VI. Impedimentum est poenitentia publica, quae, licet in se delictum non sit, attamen, cum propter delictum praecedens infligatur, tandiu poenitentem impedit à Matrimonio contrahendo, quamdiu peragitur cap. si quis 16. & cap. ult. XXXIII. quae. 2. Sanchez d. l. num. 10.

Hae porro Impedimenta, quae pululant ex delicto, per generalem consuetudinem esse sublata, partim Navarrus in Manuali cap. 22. num. 75. perhibet, & nullam integrò, quò vixit saeculò, dispensationem in illis petitam, asserit; partim Authores alii, qui scripserunt in diversis mundi partibus, attestantur, nominatim Lessius de F. & J. lib. 4. cap. 3. n. 68. Sanchez d. l. 7. disp. 17. num. 8. Pontius lib. 6. cap. 14. n. 4. P. Engel ad rit. de Matr. contracto contra interd. §. 1. n. 12.

CAPUT II.

De Impedimento dirimente Aetatis, Impotentiae, Erroris, & Ligaminis.

Lustravimus Impedimenta in genere, & Impedientia in specie. Lustrabimus nunc sigillatim Impedimenta dirimentia, quorum hodie sexdecim recensentur, & memoriae gratia, sequentibus versibus continentur:

Error, Religio, triplex Cognatio, Crimen, Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas, Raptus, clandestina fides, Impos cocundi, Aetas, Affines solvunt connubia cuncta.

Assumemus autem haec Impedimenta, non secundum ordinem metri, sed juxta methodi commoditatem; in praesenti capite quatuor illa, quae trahunt originem ex Jure Naturali & Divino, videlicet Aetatem, Impotentiam, Errorrem, Ligamen, discursuri.

SECTIO I.

De Impedimento dirimente Aetatis.

SUMMARI A.

1. & seq. Pro Sponsalibus aetate septennii est praefixa. 3. & seqq. Septennium non computatur moraliter sed physice. 6. & seqq. Ultimus tamen dies incipit habetur pro completo. 10. & seqq. Illorum argumenta, qui Sponsalia, ante septennium contracta, pronuntiant valida, si malitia suppleat aetatem. 15. & seqq. Fundamenta contraria. 19. Eligitur sententia negans. 20. & seqq. Argumenta pro affirmativa salvantur. 21. Sponsalia ante septennium non habent effectum, nisi postea ratificentur. 22. Aut pars altera jam excesserit septennium. 23. Pro Matrimonio determinata est aetas. 24. & seqq. Quae tamen non tam ex aetate, quam potentia generandi asseruntur. 27. & seq. Matrimonium potest contrahi, tamen post aetatem puber-

aetatis persona desponsanda non reperiantur puberes. 29. & seqq. Matrimonium impuberum ex presumptione Juris vim Sponsalium habet. 43. & seqq. Contrahentes Matrimonium ante tempus legitimum peccant, non autem contrahentes Sponsalia. 48. & seqq. Quaedam opponuntur, & refelluntur. 52. Ante rationis usum ex dispensatione Pontificia Sponsalia non possunt contrahi. 53. Postea etiam Matrimonium recte contrahitur. 54. & seqq. Infracta remouetur. 57. Ex causa gravissima dispensat etiam Episcopus. 48. A Sponsalibus, in impubertate contractis, post pubertatem licet rescindi. 59. Non obstante juramento. 60. & seq. Ostenditur, quousque aures haec facultas.

§. I.

Qualis aetas Sponsalibus contrahendis sit praefixa?

1. Primum, quod in Sponsalibus aut Matrimonii contrahendis spectatur, est aetas. Pro Sponsalibus valide celebrandis de Jure Naturae requiritur aetas, in qua rationis usus allucet; de Jure positivo autem tam pro masculis quam pro feminis praefixum est septennium cap. un. XXX. q. 2. cap. literas 4. cap. accessit 5. cap. ad dissolvendum 13. de Desponsat. impub. cap. un. in pr. eod. in 6. Ratio est: quia, dum ante completum septennium usus rationis vel non adest, vel non adesse praesumitur: hinc validus contractus, praesertim sponsalium, in quo agitur de statu suscipiendo, perfici nequit.

2. An verò septennium debeat esse completum physice seu mathematicè, vel tantum moraliter & civiliter, ita ut dies unus aut alter deficiens non curetur? Inter Canonistas litigiosum est. Qui completionem moralem duntaxat cum Sylvestro in *summa de Sponsalibus* q. 2. desiderant, allegant vulgatum axioma, quod parum pro nihilo reputetur, & defectus unus vel alterius diei non censetur multum pericere rationis usum, ob quem septennium alias expetitur.

3. At, qui completionem physicam & mathematicam exposcunt, ac ne unum quidem diem deficere posse, contendunt cum Gonzalez ad cap. accessit 5. de Desponsat. impub. n. 4. P. Pirhing ad *fund. tit. pub. num. 2.* P. König *ibid. num. 6.* principaliter se fundant in textibus, antea citatis, in quibus, dum septennium completum exigitur, luculenter innuitur, tempus brevius, quale est, si dies unus aut alter deficiat, non sufficere: nec enim in tempore, à Legibus determinato, licet computationem facere moralem: cum alioquin is, cui unus vel alter dies de anno 16. to vel 24. to deest, Religiosam professionem emitte-

re, vel Sacerdotium assumere posset. Quae ratio posteriorem hanc sententiam mihi probatissimam reddit; ea duntaxat limitationes subjuncta, ut, si dies ultimus sic coepit, habeatur pro completo, veluti cit. König & Pirhing cum Reverendiss. D. Guettrather *Inst. Jur. Can. lib. 2. tit. 10. n. 7.* contra P. Reiffenstuel ad *tit. de Desponsat. impub. n. 12.* tenent. Cum enim ultimus dies inceptus habeatur pro completo toties, quoties est materia favorabilis, ut per modum regulae declaravi in *Lib. II. tract. 3. de Processu Judic. cap. 3. n. 136.* habetur etiam pro completo in materia Sponsalium, in qua per se est favorabile, Sponsalia posse contrahere: cum opportuna nubendi occasio quandoque diffuset, si non statim & in momento apprehendatur.

Neque respondeas: professionem Religiosam non valere, tamen si dies ultimus anni probationis inchoatus, non autem consummatus sit, uti conclusum in *Lib. III. in tract. de Person. Reb. & Jur. Eccles. p. 1. cap. 3. n. 116.* Disparitas enim est, quod professio Religiosa censetur in consideratione juris eatenus odiosa, quatenus vinculum insolubile producit; Sponsalia verò impuberum non producant vinculum insolubile, sed privata auctoritate post pubertatem dissolvi possint.

Implicator autem controversia movetur: utrum, si malitia suppleat aetatem, hoc est, usus rationis ante septennium adveniat, Sponsalia validè contrahantur? Argumenta affirmantium, ex quibus sunt Covarruv. in 4. *Decret. p. 1. cap. 2. n. 1.* P. W. Iustier ad *tit. de Desponsat. impub. n. 14.* P. Reiffenstuel *ibid. n. 4.* P. W. ex de *Sponsal. p. 1. §. 3. n. 18.* sequentia reperi. I. est textus in *Sponsalibus* 14. ff. de *Sponsal.* ubi J. C. in *Sponsalibus*, ait, *contrahendis aetas contrahentium designata*

Qualis aetas Sponsalibus contrahendis sit praefixa?

non est, ut in Matrimonii: quapropter & a primordio aetatis Sponsalia effici possunt, si modo id fieri ab utraque persona intelligatur.

II. est textus in cap. juvenis 3. de *Sponsalibus*, ubi ex Sponsalibus, ante septennium contractis, Impedimentum publicae honestatis confurgere dicitur: adeoque supponitur, Sponsalia valere: cum ex Sponsalibus, nullis ob defectum consensuum, Impedimentum publicae honestatis non con-

13. surgat cap. un. de *Sponsalibus*, in 6. III. est paritas, ex Matrimonio deducta: cum enim in hoc malitia possit aetatem supplere cap. de illi 9. de *Dispensat. impub.* cur non possit in Sponsalibus idem fieri? IV. est ratio, quod stando in Jure Naturae, qui consensum exprimitur valet, Sponsalia validè contrahantur: Ergo etiam stando in Jure positivo, quod nulli periculis recessit à Jure Naturae.

14. Argumenta negantium, quibus cum Panormite ad *tit. de Sponsalibus* 3. de *Sponsalibus*, n. 5. Fachin. lib. 3. *contr. cap. 26.* Engel ad *tit. de Desponsat. impub.* §. 1. n. 2. König *ibid. num. 5.* Harpprecht ad *pr. Inst. de Nupt. n. 10.* Clericato de *Sacram. Matrim. dec. 16. n. 32.* se jungit Reverendiss. DD. Guettrather *Inst. Jur. Can. d. lib. 2. tit. 10. n. 6.* sunt ista. I. afferuntur textus in *num. 1.* in quibus Sponsalia, ante septennium contracta, absolute pronuntiantur in valida; nec ulla sit distinctio, num rationis usus praevenerit, nec ne? quippe cum Jura non praesumant, usum rationis citius illucescere; & si aliquando contingat, id, tanquam casus rarior, in Jure non attenditur.

15. II. est ratio generalis, quod infans, juridice talis, qui nempe septennium non implevit, ne quidem alios contractus celebrare valeat, esto praecocitas ingenii praevortat aetatem, veluti probatum fuit in *lib. III. tract. de Part. & Contrah. cap. 1. num. 128.* Ergo nec Sponsalia contrahere potest: utpote cum major ratio militet pro Sponsalibus, quam alii contractibus.

16. III. quia, dum Canones & Leges pro contractibus, testamentis, Ordinibus, Dignitatibus &c. statuunt certa tempora, non licet contrahere, testari, Ordines, aut Dignitates suscipere; tamen si requisita qualitas, deliberatio, maturitas, aut scientia ceteris acquiritur; prout innumeris penes exemplis comprobari posset. Ergo, cum Sponsalibus certum sit tempus praefixum, ea non licet antea contrahere, tamen si requisita qualitas, intellectus antecesserit aetatem.

17. IV. quia, si praetextu accelerati intellectus liceret ante statutum tempus inire Sponsalia, possent recitati Canones periculis circumveniri, eludi, vel in dubium vocari, dum, occurrente quaestione super nullitate Sponsalium, quilibet eisdem in suum favorem pertrahere studeret, vel allegandò rationis usum, si Sponsalia placerent; vel negandò, si displicerent.

18. In castra negantium tantò promptior me convertò, quanto ipsorum opinio conformior est meis fundamentis, in *lib. I. tract. de Jure Legali* cap. 1. an. 162. traditis, ubi ex illo fundamento, quòd Leges, in praesumptione ge-

nerali fundatae, obligent semper & pro semper, quamvis praesumptio cessare videatur in particulari, deduxi, nec ceteros actus, quibus praesluitur aetas determinata, nec in specie Sponsalia validè celebrari posse; tamen requisita qualitas antevenerit.

Ad I. textum in contrarium Resp. ex *de lib. 38 in Sponsalibus* 14. non mediocre praesidium opinionum nostrae conciliari, si totus legatur contextus, & verba finalia cum antecedentibus conferantur: posteaquam enim J. C. dixerat, ab aetatis primordio Sponsalia posse contrahi, si modo id fieri ab utraque persona intelligatur; mox explicat, quodnam personae censentur intelligere naturam negotii, dicens: *non sunt minor et quam septem annis.*

Ecce I. J. C. agnoscit, praesumptionem esse generalem & Juris, quòd ante completum septennium tantus rationis usus, qui sufficiat ad intelligendum Sponsalium naturam, non affluat: ergo nunquam contrahuntur validè, licet fortassis in uno vel altero singulari casu iudicium maturus perficiatur. Quòd autem J. C. addiderit, in Sponsalibus non esse determinatam aetatem, sicut in Matrimonio, in eo sensu est verum, quatenus in Matrimonio spectatur pubertas, in Sponsalibus verò septennium completum.

Ad II. textum Resp. I. transmitti posse, quòd in cap. juvenis 3. supponatur ex Sponsalibus, cum puella nondum septenne initis, Impedimentum publicae honestatis resultasset hinc tamen neutiquam inferri, quòd illa Sponsalia valuerint: nam, ut liquet ex *tit. cap. un. de Sponsalibus* in 6. Impedimentum publicae honestatis oritur etiam ex Sponsalibus nullis, dummodò nulla non fuerint ex defectu consensuum. Atqui Sponsalia, de quibus agitur in *tit. cap. juvenis*, secundum Adversarios non fuerunt nulla ex defectu consensuum naturalis: quippe cum puella non habuerit rationis usum.

Ergo poterunt Impedimentum publicae honestatis producere, quamvis secundum nos ex defectu aetatis nulla pronuntietur. Resp. II. S. Pontificem in *tit. cap. non absolutam* fecisse decisionem; quòd ex Sponsalibus, ante septennium initis, semper super Impedimentum publicae honestatis, sed ex specialibus circumstantiis prout ita statuisse: non quia dubium erat, an non Sponsalia post septennium fuerint ratificata, si non verbis, factis, dum, ut loquitur Pontifex, *inhumana fragilitate sustulit tenuerunt, quòd completere non poterunt*, opus scilicet conjugale: tum quia in communi estimatione puella, septenniò non exadò desponsata, dicebatur illius juvenis uxor: Pontifex itaque more solito viam securiorem eligere volens, declaravit, in casu illo Impedimentum publicae honestatis subsistere.

Ad paritatem III. ex Matrimonio desumptam, reddidit disparitas: quia in Matrimonio contrahendo potius ad pubertatem naturalem quam legalem respicitur, ac principaliter attenditur ad potentiam generandam, quae

19. esse

si celeris appareat, Matrimonii contractus ob periculum inane, cui personæ generationis capaces subiciuntur, permittitur.

27 In Sponsalibus ex adverso præcisè sit reflexio ad usum rationis, qui generaliter ante septennium non irradare præsumitur; nec ullum periculum incontinentiæ libest, ratione cuius Sponsalia propter acceleratam iudicii maturitatem pro validis reputari debeant.

28 Ad argumentum IV. ex Jure Naturali petitum, quod in aliis quoque materiis obijci, & interdum male applicari solet, Resp. illud solummodò efficax esse, quando textus solidi & momentosi in utramque contradictionis partem ex Jure positivo allegari possunt, ita, ut res ab intrinseco sit verè dubia: tunc enim in praxi rectè suadet sententia, quæ propius accedit ad Jus Naturale; licet in theoria nihilominus utraque sententia ex merito pugnetur.

29 Alias eveniret, ut Jus positivum penitus negligetur, & in rebus indifferentibus solum Naturæ dictamen spectaretur: cum materia vix occurrat, in qua textuum apparens repugnantia non videatur;

ipsa quoque Naturæ principia, quæ dubium omne respuunt, nonnunquam in speciem impugnari possunt. Cum igitur tam ex textibus, quam rationibus Juris, demonstratum sit, Sponsalia nunquam ante septennium posse contrahi, non veriamur in re verè dubia, sed, ut mihi videtur, manifestè decisa: ideòque non confugiendum ad Jus Naturale, sed in Jure positivo, planè clarissimò, permanendum est.

Ceterum Sponsalia, ante septennium contracta, omni prorsus effectu destituuntur, nisi post septennium ratificentur *cap. un. de Sponsal. impub. in 6.* Eaque ratificatio debet fieri per novum consensum: utpote cum prior non valuerit per *cap. accessus 5. d. 1. P. Engel ibid. §. 1. num. 7.* Si tamen alterutra pars septennium jam excessisset, tunc cum P. König ad *cit. tit. num. 12. & 15.* dicendum foret, quòd Sponsalia ex parte illius partis, quæ septennium excessit, valerent in vim simplicis promissionis *arg. l. jubemus 5. Cod. de Emancipat. lib. 1. disp. 16. n. 15. & 25.*

§. II.

Qualis ætas contrahendo Matrimonio sit præfixa?

Pro Matrimonio contrahendo determinata est ætas, ad coeundum idonea *cap. puberes 3. de Sponsal. impub.* Qualis censetur esse pubertas, quæ incipit in masculis post annum 14. tum, & in foeminis post 12. tum *d. cap. puberes 2. cap. continetur 6. cap. attestaciones 10. cap. ex literis 1. 1. eod. tit.*

Et quamvis nominatissimus Medicus Paulus Zacchias in *Question. Medico. Legal. lib. 1. tit. 1. q. 6. d. n. 28.* putet, hoc pubertatis tempus nimium esse præcox, præsertim quoad foeminas, quarum vix duodecimam partem in anno 12. propter defectum sanguinis menstrui ad generationem esse idoneam, experientia communistratum asserit:

Quia tamen, ut ostendit Cocecius in *not. ad eund. Auctor. cit. l. n. 34.* non desunt exempla, in quibus foemina jam ante memoratam ætatem ad generandum deprehensa sunt habiles: hinc Jura Canonica non tantum concesserunt Matrimonii contractum post impubertatem absolutam, aut etiam circa finem illius, sed etiam si potentia generandi citius incalcescat *d. cap. continetur 6. cap. de illis 9. & cap. attestaciones 10. d. 1.*

36 Sicque recessum fecerunt ab ordinaria regula, juxta quam Leges de casibus frequentioribus constitui solent; & quidem ex iusta ratione, ut nimium obviarent periculo incontinentiæ, cui ætas, ad generationem proclivis, subjacet. Gonzalez ad *cap. puberes 3. num. 4. & ad cap. continetur 6. num. 5. de Sponsal. impub.*

37 Quod autem, si potentia coeundi post annum 12. tum ex parte foeminae, & post annum 14. tum ex parte masculi necdum sit expedita, poteritne Matrimonium nihilominus

contrahi? Panormitanus ad *d. cap. puberes 3. num. 4.* pro & contra disputat, ac denique concludit, sententiam affirmativam esse æquivoicem, sed negativam fortè veriorè. Ego tamen cum Covarruv. in *4. Decret. p. 2. cap. 3. num. 3. Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 104. num. 15. P. Engel ad cit. de Sponsal. impub. §. 1. num. 8. P. Wiestner ib. num. 25.* affirmativam sententiam veriorè: eò quòd juxta textum, repetitum citatis, Matrimonium, à puberibus contractum, judicetur validum, etiam si potentia coeundi defuerit, dummodò spes appareat, fore, ut cum tempore perficiatur per *cap. laudabilem 5. & cap. ult. de Frigid. & maleficiat.*

Sed quid, si Matrimonium ab uno vel duobus impuberibus contrahatur, habebitne saltem vim Sponsalium de futuro? Sitextum intueamur in *cap. un. §. idem quoque de Sponsal. impub. in 6.* certum videtur, tale Matrimonium habere vim Sponsalium de futuro. Sed si rationem consulamus, illa suadet adversum dogma, quòd nempe, cum actus agentium ultra ipsorum intentionem non operentur per *l. non omnis 19. ff. de R. C. & impuberes, Matrimonium contrahere volentes, non intendant contrahere Sponsalia de futuro, Matrimonium vim Sponsalium non habet.*

Exillimè, inter præsumptionem & veritatem hic distinguendum esse. Nam, si impuberes attentent contrahere Matrimonium, præsumitur, quòd omni meliori modo se obligare, proindeque in defectum Matrimonii Sponsalia contrahere voluerint *d. cap. un. §. idem quoque de Sponsal. impub. in 6. & arg. l. si iam angusti 13. ff. de Servitut.*

Sed

Sed quia hæc præsumptio tantum est Juris, non autem Juris & de Jure; veritati locus superest, & si impuberes noluerint reipsa

contrahere Sponsalia, Matrimonium nequidem in vim Sponsalium obligabit. P. Engel *cit. l. num. 10.*

§. III.

An, qui desponsantur ante legitimam ætatem, peccent?

43 Ubet cum P. König ad *cit. tit. de Desponsal. impub. n. 3.* distinguere inter Sponsalia de futuro & de presenti. Sponsalia de futuro possunt ante legitimam ætatem celebrari, quin peccentur; Sponsalia de presenti verò sine peccato contrahi non possunt, per 44 textum in *cap. ubi non est 2. d. 1.* ubi Nicolaus I. distictius, inquit, *inhibemus, ne aliqui, quorum uterque vel alter ad ætatem Legis vel Canonibus determinatam non pervenerit, conjungantur & que conjunctio non potest cum aliquibus intelligi de conjunctione carnali per copulam: utpote quæ impuberibus ne quidem ex causa necessitatis indulgeri potest, cum tamen ibidem conjunctio ex causa necessitatis publice toleretur; neque potest cum Sylvio in *V. Maritim. §. n. 6.* intelligi de conjunctione animorum per Sponsalia de futuro: utpote quæ verius est conjunctionis promissio: quam ipsa conjunctio: debet igitur intelligi de conjunctione animorum; per Sponsalia de presenti 45 conciliata. Ratio nostræ distinctionis est repetenda ex *lib. 1. tract. de Jure Leg. cap. 1. d. num. 324.* quia Legum irritantium ea est in dolores, ut si expressam vel tacitam prohibitionem de positione actus contineant, obligent ad omissionem actus; secus non. Atqui Lex Ecclesiastica, Matrimonium ob defectum ætatis irritans, habet annexam prohibitionem de positione actus, tam expressam in *cit. cap. ubi non est 2.* quam tacitam, ex*

eo capite resultantem, quòd Lex Divina prohibeat, ne materia & forma Sacramenti, propter adjunctum Impedimentum, periculo nullitatis exponatur. Econtra Lex Ecclesiastica, propter defectum ætatis irritans Sponsalia, nec continet prohibitionem expressam, nec tacitam de positione actus: quia nimirum excellenti Sacramenti Sponsalia destituuntur. Ergo &c.

Neque opponas I. cum Sanchez *lib. 1. disp. 17. num. 6.* quòd Matrimonium impuberum secundum dicta in *num. 41.* ex Juris præsumptione tantum valeat in vim Sponsalium de futuro.

Resp. enim, hoc ipsum graviter esse peccatum, velle nulliter conficere Sacramentum contra Legem Ecclesiæ irritantem.

Neque opponas II. cum P. Krimer ad *tit. 50 de Desponsal. impub. n. 605.* contrahentes non velle nulliter conficere Sacramentum, cum, si sciant, Impedimentum dirimens ipsis obstare, non possint efficaciter velle Matrimonium contrahere.

Contra siquidem est: quia, dum Matrimonium volunt contrahere, volunt etiam, quantum est ex se, conficere Sacramentum: aliàs ne quidem adulti, si Matrimonium cum Impedimento dirimente contraherent, peccarent: cum etiam de ipsis procederet objectio, quòd Matrimonium efficaciter nolint contrahere.

§. IV.

Utrum desponsatio possit aliquando ante ætatem per dispensationem fieri licita?

42 Desponsatio per Sponsalia de futuro, vel presentia, accedente etiam S. Pontificis dispensatione, licita fieri non potest, antequam septennium sit completum, nisi rationis usus antecesserit. Cum enim rationis defectus ex ipso Naturali Jure Sponsalibus ponat obicem; nequit ex indulgentia Pontificia removeri.

43 Quòd si rationis usum adesse supponamus, autoritate S. Pontificis Matrimonium, ante statutum tempus, licet contrahatur & valide juxta *cap. ubi non est 2. de Sponsal. impub. P. Engel ad eund. tit. num. 9.*

44 Equidem Impedimentum impotentia conjugalis, cum promanet ex Jure Naturali, nequit à S. Pontifice relaxari; unde nonneminus inferendum videtur, etiam Impedimentum ætatis, quòd conjugale impotentiam habet adjunctam, ab eodem Pontifice relaxari non posse. Verum, cum impotentia, quæ comitatur ætatem, tantummodò sit temporaria

, & cum tempore cessatura speretur; hinc Matrimonium ex Jure Naturali non dirimit: eò quòd Jus Naturæ non velit, ut actualis copula statim ponatur, sed tantum ut coeundi potentia cum tempore succedat.

Antequam tamen ejusmodi personæ sint potentes ad copulam cohabitare non debent: cum enim opus conjugale propter defectum corporis exercere nequeant; & tamen periculum sit magnum, ne sapius & variè contra contentiam peccent: cohabitatio permitti non potest.

An Episcopis quoque potestas competat, in ætate dispensandi? Disquiritur; & cum Gonzalez ad *cit. cap. ubi non est 2. n. 7.* Pirhing ad *cit. tit. num. 33.* & pluribus contra Bartholæum affirmativè responderit, si causa urgentissima necessitatis, qualis est conservatio pacis & tranquillitatis publicæ, per Matrimonium inter Magnates propaganda, intercedat per textum in *cit. cap. ubi Nicolaus Pontifex di-*

scri-

spenationem sibi non reservavit, & consequenter Episcopis tacite concessit.

58 Id porro de Sponsalibus adhuc observandum est, quod, licet post septennium valide contrahantur, & Impedimentum publicæ honestatis producant *cap. accessit 5. cap. coniebat 6. de Sponsal. impub.* attamen, cum iudicium ante pubertatem sit infirmum & debile, impuberibus, Sponsalia contrahentibus, detur facultas, à Sponsalibus, invitâ alterâ parte, post pubertatem resiliendi *cap. de illis 7. 59 cap. à nobis 8. d. 1.* Non obstante, quod Sponsalia iuramentò confirmata fuerint: quippe cum iuramentum sequatur naturam actûs, cui apponitur; & *cap. ex literis 10. de Sponsalib.* quod obijci possit, non loquatur de Sponsalibus impuberum, sed puberum, aut pubertati proximorum, ut colligitur ex verb. *impubescentes* & subijuncto præceptò Apo-

stolicò, quòd femina in uxorem recipi, & maritali affectione tractari jubetur. Pontius de *Matrimo. lib. 12. cap. 9. num. 8.* Wiefner ad *tit. de Sponsal. impub. num. 26.* Reiffenstuel *ibid. num. 16. & seq.*

Hæc tamen resiliendi facultas juxta Covarruviam in 4. *Decretal. p. 1. cap. 5. §. 1. num. 2.* & alios plerosque solum competit intra triduum post adeptam pubertatem *arg. l. ult. Cod. de Error. Advocat. nam, si diutius expectetur, consensus prior de novo firmatus & ratificatus præsumitur.* Cum autem in jure nihil in hoc articulo definitum, sed in *cit. cap. de illis 7. & seq.* resiliendi facultas indefinitè sit concessa; crederem ego, facultatem resiliendi post pubertatem tamdiu superesse, quamdiu priora Sponsalia verbis, aut factis confirmata non fuere; vel alterutra pars impedimentum Sponsalium non petat.

SECTIO II.

De Impedimento Impotentia.

SUMMARIUM

62. Adstruitur Impedimentum impotentia. 63. Accipitur pro impotentia coeundi. 64. Et impotentia generandi. 65. & seqq. Hæc tamen non obstat Matrimonio. 71. Generatim enumerantur causæ impotentia. 72. & seqq. Specialiter attingitur maleficium. 75. & seqq. Ostenditur motus tollendi maleficium. 80. & seqq. Exhibetur impotentia temporalis & perpetua. 83. & seqq. Demonstratur impotentia absoluta & respectiva. 90. & seqq. Declaratur naturalis & accidentalis. 92. & seqq. Explicatur antecedens & consequens. 96. & seqq. Perpetua dirimit Matrimonium, non autem temporalis. 99. & seqq. Absoluta dirimit absolute; respectiva respectivè. 101. & seqq. Antecedens dirimit; non verò consequens. 105. & seqq. Hermaphroditus potest Matrimonium contrahere juxta sexum prevalentem. 108. & seqq. Et, si uterque sit æqualis, potest unum eligere. 110. & seqq. Repellitur objectio. 112. & seqq. Potest etiam contrahere juxta sexum debiliorem, si non casus impotentiam coeundi. 114. In utroque autem casu tenetur jurare de sexu non mutando. 115. & seqq. Spadones non

sunt inhabiles ad Matrimonium. 117. & seqq. Castrati sunt inhabiles. 119. & seqq. Dubitans de impotentia licitè Matrimonium contrahere nequit. 121. & seqq. Probatur sententia, quod Matrimonium propter impotentiam ex jure naturali dirimatur. 128. & seqq. Referuntur argumenta sententia, negantia & affirmantia, ex Matrimonio, ab impotentibus inito, obligationem cohabitationis oriri. 132. Eliguntur affirmativa, si contrahentes habuerint notitiam impotentia. 133. Eliguntur negativa, si resciverint impotentiam. 134. Subjungiuntur aliqua limitatio. 135. & seqq. Quidam tale Matrimonium pro vero judicant. 139. & seqq. Offenditur oppositum. 141. & seqq. Fundamenta prioris sententia reselluntur. 144. Quando propter impotentiam separatio petitur, adendum est Index Ecclesiasticus. 145. & seqq. Determinatur tempus, intra quod petenda separatio. 149. & seqq. Exhibetur modus, de impotentia judicandi & procedendi. 158. & seqq. Sententia divortii rescinditur, si postmodum appareat, conjuges fuisse potentes. 160. & seqq. Quatuor casus excepti referuntur.

§. I.

Quid sit Impotentia?

62 Impotentia conjugalitatis nonnunquam in jure quoad masculos appellatur frigiditas per rubr. & *cap. accessit 1. & cap. laudabilem 5. de Frigid. & maleficiis.* eò quòd masculus ex nimia frigiditate & defectu caloris nativi reddatur impotens ad coeundum vel generandum; interdum quoad feminas vocatur arctitudo, quatenus propter angustiam vasorum genitalium conjunctio & commixtio carnalis impeditur *cap. fraternitatis 6. d. 1.*

Sumitur dupliciter; I. pro impotentia coeundi; II. pro impotentia generandi. Sumpta priori modò nihil est aliud, quam inhabilitas ad commixtionem maris & feminae, quò minus per copulam efficiantur una caro. Sumpta posteriori modò est inhabilitas ad generationem, præsuppositâ etiam maris & feminae commixtione & copula, perficiendam. Paulus Zacchias *QQ. Medico Legal. lib. 3. tit. 1. q. 1. n. 6. & 7. seqq.* Utram-

65 Utramque impotentiam, tam coeundi, quam generandi, impedimentum dirimens cautare, videtur ex eo deduci, quòd finis primarius Matrimonii sit generatio prolis: adeoque, cum prolis nasci non possit, dum etiam sola impotentia generandi concurrat, Matrimonium subsistere non valet. Verùm per solam coeundi impotentiam, non item per impotentiam generandi Matrimonium dirimi, judicò Sanchezii de *Matr. lib. 7. disp. 92. à num. 26.* certissimum est: partim quia, dum sola generandi impotentia concurrat, mas & femina inter se commisceri, & acquiri conjugalem exercere possunt; partim quia generatio prolis pluribus ex causis, & si credamus Paulo Zacchias *d. l. n. 26.* ex parte mulieris propemodum ex infinitis impediri potest: ut adeò propter impotentiam generandi Matrimonium dirimere, nullatenus consulunt & proficuum sit: partim quia Matrimonium censetur esse validum inter conjuges senes & steriles, de quibus spes generatio nulla superest, ut patet ex Matrimonio S. Zachariae & Elisabethæ, nec non usu & praxi Ecclesiæ. P. König ad *tit. de Frigid. & maleficiis. n. 9. & seqq.* P. Wiefner *ib. n. 25.*

69 Ad rationem oppositam Resp. prolis generationem non tam conjugii quàm copulae conjugalitatis finem primarium esse, quatenus conjuges, si velint exercere copulam, non possunt, quantum est ex se, generationem impedire. Licet itaque potentia generandi careant, dummodò tamen instructi sint potentia coeundi, Matrimonium rectè contrahunt, & copula licitè utuntur, si, quantum est ex parte, generationem non impediunt. Quamobrem, ut deducitur ex *cap. nuptiarum 41. XXXII. q. 1.* licitum est, Matrimonium contrahere pro remedio concupiscentiæ, absque eo, quòd à contrahentibus generatio prolis intendi debeat, si modò, ut dictum, à conjugibus positivè non impediatur.

71 Si quæras: quibus ex causis impotentia coeundi proveniat?

Resp. causas impotentia generatim ad 4. reduci posse I. est defectus ætatis, de qua in priori *set.* II. est defectus vasorum & partium genitalium, ad coitum à natura destinatarum, ut si vir omninò non habeat talia membra, vel, si habeat, sint aut nimis flaccida & frigida, ut vas muliebri penetrare, vel semen emittere nequeat; aut ~~semis~~ sint calida, & semen, antequàm penetret, effundat; item si femina tam arcta & angusta sit, ut maritus cum ea congressi non possit, & valde probabiliter, si & ipsa semen effundere non

valeat; per dicta in *trattat. 2. cap. 1. num. 51. III.* est defectus, ex morbo causatus, de quo Zacchias *d. lib. 3. tit. 1. q. 4.* IV. est defectus, ex maleficio, quòd duplex est, unum naturale, alterum præternaturale. *Naturale* est, quòd oritur ex maleficio & malitia hominis per remedia naturalia: sunt enim remedia quedam & medicamenta naturalia, per quæ conjuges ad copulam impotentes effici possunt, ut docet Zacchias *cit. q. 5. n. 47. & seqq.* *Præternaturale* est, quòd oritur ex maleficio & malitia hominis per media præternaturalia, cum pacto diaboli, tacito vel expresso: sic enim deperdit quidam Iurones nonnunquam in limine domus vel alia parte defodiunt capillos, ligaturas, nodos &c. quibus conjuges, in illa domo viventes, tamdiu redduntur impotes ad coeundum, quamdiu signum illud desolatum manet. Ubi non 74 dubium, quin pactum tacitum vel expressum interveniat cum diabolo: cum enim connectio naturalis inter causam & effectum desit; non potest effectus ille causæ alteri, quam præternaturali, & virtuti demonis adscribi. Zacchias *d. q. 5. n. 50. & seqq.*

Si urgeas: an & quomodò maleficium hoc 75 præternaturale tolli valeat?

Resp. illud per remedia spiritalia & supernaturalia, v.g. orationes, sacrificia, jejunia, exorcismos &c. licitè tolli possit; per remedia verò præternaturalia, quæ & ipsa pactonem diabolicam præsupponunt, tolli non posse, per textum in *cap. 19. & 20. Leviticæ cap. qui finit 7. cap. illos 8. XXXI. q. 2.* Interim 76 tamen, si signum illud, ex cuius malefica positione contrahitur impotentia, sine novò maleficio removeri vel destrui possit, remotionem vel destructionem licitam esse, conperio. Ita Sanchez *d. lib. 7. disp. 96. num. 3.* cum plurimis ibidem citatis. Ratio est: 77 tum quia remocio vel destructio signi fieri potest absque pactone cum dæmone: est enim actio naturalis, & ex se indifferens; & si fiat ex intentione bona, ad recuperandam potentiam conjugalem, nullam involvit malitiam: tum quia, si removeatur, vel destruitur signum, nihil agit à diabolo, sed tantum ab ulteriori nocimento cessatur; adeoque nulla diaboli cooperatio vel invocatio intercedit: tum quia ipsemet maleficus ad removendum aut destruedum signum diabolicæ pactonit in utroque foro compelli potest; ergo etiam maleficiatus signum illud tollere non prohibetur: neque enim maleficio plus est concessum, ne noceat, quam maleficiatio, ut corporis salutem tueatur.

§. II.

Quotuplex sit Impotentia?

80 Impotentia conjugalitatis dividitur I. in perpetuam & temporalem. *Perpetua* est, quæ curari vel tolli non potest per remedia licita, naturalia vel supernaturalia, sine gravi periculo vitæ. *Temporalis* est, quæ per remedia

licita, naturalia vel supernaturalia, sine gravi periculo vitæ curari potest vel tolli. Dixi: sine gravi periculo vitæ: si enim non 81 vitæ sed morbi tantum periculum immincat ex curatione, impotentiam non perpetuam sed

sed temporalem iudicat cum multis Sanchez d. lib. 7. disp. 93. num. 18. & P. Wiefner ad tit. de Frigid. n. 7. propter textum in cap. fraternitatis 6. d. t. ibi: nos perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod prater Divinum miraculum per artem humanam absque corporali periculo potuit removeri. Licet alii apud cit. Sanchez num. 17. contradicant, ac periculum morbi gravis æquiparent impotentia perpetua: eò quod periculum huiusmodi vitæ periculò non desituatur.

83 II. dividitur impotentia in absolutam & respectivam. Absoluta est, quæ impedit commercium carnale cum omnibus diversis sexus personis. Respectiva est, quæ copulam non absolutè, sed respectu certarum personarum impedit.

84 Idque contingere solet tam ex dispositione corporis: eò quod partes genitales maris & feminae debitam inter se proportionem & conformationem non habeant; quam ex dispositione animi, fortè quod nimis sit amor, aut nimium odium erga personam certam; quam etiam ex maleficio. Fusè Zacchias d. lib. 3. tit. 1. q. 6. per tot.

85 Num autem impotentia respectiva possit appellari perpetua? Dubium facit cap. requisisti 2. XXXIII. q. 1. ubi S. Pontifex Gregorius, si huic, inquit, non poterat concordare (id est commiseri) naturaliter, quomodo alteri conveniet?

86 Cui accedit cap. laudabilem 5. & cap. fraternitatis 6. de Frigid. & maleficiat. ubi Matrimonium redintegrari præcipitur, quod dissolutum erat ob impedimentum respectivum: eò quod pars impotens cum alia Matrimonium contraxerit. Nihilominus credendum omnino cum Panormit. ad cit. cap. fraternitatis num. 19. Gutierrez de Matr. cap. 113. à num. 1. Sanchez d. disp. 93. n. 5. Pontio lib. 7. de Mat. cap. 65. n. 6. quod etiam impotentia respectiva possit appellari perpetua per-

87 traxerit. Ratio est: quia, licet impotentia respectiva, quæ provenit ex partium genitalium mala conformatione, sæpe per medicamenta; & quæ provenit ex nimio amore vel odio, successu temporis facile possit corrigi; attamen inter determinatas personas, virum & feminam, tanta potest proportio & inæqualitas intervenire, ut neque per media naturalia, neque per supernaturalia possint ad copulam potentes effici, velut ostendit cit. Zacchias num. 2. & seqq. Talis autem impotentia ex num. 80. est perpetua. Ergo &c.

Ad textum in num. 85. & 86. Resp. eos in 89 præsumptione fundari, quod, si quis cum una non possit congregari, neque cum altera, quæ similis est priori, congregari possit, & vicium: ideoque si Matrimonium v. g. propter impotentiam respectivam cum una muliere dirimatur, & maritus postea Matrimonium contrahat cum alia, similis conditionis & dispositionis, eamque carnaliter cognoscat, iubetur ad primam redire, quasi Matrimonium cum illa tantum ex errore fuerit dissolutum.

III. dividitur impotentia in naturalem & accidentalem. Naturalis est, quæ oritur ex defectu naturali, ac homini quasi cœva & connata est, veluti si quis nascatur sine partibus, ad copulam requisitis, aut partes habeat, sed in quantitate, qualitate, vel situ peccantes. Accidentalis est, quæ oritur ex quodam accidenti, maleficio v. g. vel morbo. Illa ut plurimum est perpetua & insanabilis; hæc (ut verbis utar Zacchias d. lib. 3. tit. 1. q. 5. num. 38.) non semper est absque remedio, sed tunc solum, cum ex maximis & validissimis causis ortum habuerit, & diu jam perduraverit. Magnæ autem cause erunt exempli gratia longæ ac difficiles morbi, valida capitis, cervicis, vel spinæ percussio, larga sanguinis evacuatio, & ultra vires facta &c. Hæc ille.

IV. dividitur impotentia in antecedentem 92 & supervenientem. Antecedens est, quæ Matrimonium jam contractum antecessit. Supervenientis, quæ Matrimonium jam contracto supervenit. In dubio, si impotentia sit naturalis, præsumitur antecessisse; si accidentalis sit, supervenisse præsumitur. Ratio discerniminis est: quia impotentia naturalis, ut dictum in num. 91. est perpetua; accidentalis autem de se perpetua non est; & cum adventitia sit, non præsumitur, nisi probetur. P. König ad cit. de Frigid. n. 13.

Quod si dubium de hoc ipso puncto verta 94 tur, an impotentia sit naturalis, vel accidentalis? Tunc, si statim post Matrimonium contractum advertatur, præsumptio erit capienda pro antecedenti; si primum post aliquod intervallum detegatur, præsumptio erit facienda pro subsequenti. Ratio est: quia 95 qualitates naturales homini præsumuntur inesse, nec tam brevi tempore mutari. Sanchez cit. l. disp. 103. n. 4. & 4. P. Wiefner ad cit. tit. n. 30. & seqq.

§. III.

Qualis impotentia dirimat Matrimonium, & quod Jure?

96 Cum plures sint impotentia species, ut clarescit ex dictis, juvat impræsentiarum disquirere, quænam ex illis Matrimonium dirimat? Ubi

Dico I. Impotentia perpetua dirimit Matrimonium; temporalis non dirimit. Textus in cap. fraternitatis 6. 7. quia igitur de Frigid. &

maleficiat. Ratio est: quia impotentia 97 perpetua causat perpetuam & absolutam inhabilitatem ad Matrimonium, illudque propterea reddit penitus impossibile; temporalis verò nec causat inhabilitatem absolutam & perpetuam, nec Matrimonium penitus impossibile reddit; hinc propter istam Matrimonium

monium non dirimitur, sed propter illam. Hinc etiam conjux, impotentia temporali laborans, tenetur adhibere media tam naturalia, quam supernaturalia, ad tollendam impotentiam accommodata; dummodò non afferat periculum vitæ vel gravioris infirmitatis d. cap. fraternitatis 6. & cap. laudabilem 5. de Frigid. & maleficiat.

99 Dico II. Impotentia absoluta & perpetua dirimit Matrimonium absolute cum omnibus personis; respectiva verò dirimit respectu illius tantum personæ, respectu cujus versatur impotentia. Colligitur ex cit. cap. fraternitatis ubi Panormit. num. 19. & seqq.

Ratio est: quia impotentia absoluta reddit Matrimonium cum omnibus personis impossibile; non item impotentia respectiva.

101 Dico III. Impotentia antecedens, non autem subsequens, Matrimonium dirimit, sive sit ratum, sive consummatum. Textus in cap. accipis 1. de Frigid. & maleficiat. cap. si uxorem 18. XXXII. q. 5. cap. hi qui 25. ead. quæst. 7.

102 Rationem dat Gonzalez ad cap. laudabilem 5. d. t. n. 7. quia plura impediunt Matrimonium contrahi, quæ supervenientia contractum non dirimunt l. oratione 16. §. ult. ff. de R. N. quid enim, ait J. C. in l. si cum dote 22. §. 7. ff. Solut. Matr. tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris maritum vel uxorem viri participem esse?

103 Nec obmurmurat textus in cap. ex literis 3. d. t. Dum enim ob impotentiam datur licentia, Matrimonium aliud contrahendi, non intelligitur subsequens sed antecedens, ut constat ex verbis: si mulier vitium illud à natura contraxit: siquidem impotentia naturalis ex num. 93. præsumitur antecedere, non subsequi Matrimonium. Gonzalez ad cit. cap. num. 2.

Ex supposito tamen, quod impotentia Matrimonio superveniat, antequam consummatur, causa sufficiens datur, ut S. Pontifex per dispensationem illud rescindat. Panormit. ad cit. cap. n. 3.

Hæc apud DD. magnò consensu recepta sunt. Verum

Dubitatur I. num valeat Matrimonium, contractum ab hermaphrodito, qui sexum utrumque representat, licet non unò & eodem modo? prout videtur licet apud Zacchiam Quæst. Medico Leg. lib. 7. tit. 1. q. 8. à num. 1. Ubi

106 Resp. & dico I. Valet Matrimonium, quod contrahit hermaphroditus, non tantum si contrahat juxta sexum, qui prævalet, sed etiam, si contrahat juxta sexum spontaneè electum, quando uterque est æqualis. Prior pars est certa; potestque demonstrari ex eo, quod hermaphroditus juxta sexum prævalentem dicatur masculus aut femina l. quaritur 10. ff. de S. H. Ergo, si prævalet sexus masculinus, contrahere potest ut masculus; & si prævalet femininus, contrahere potest ut femina. Sanchez de Matr. lib. 7. disp. 106.

107 Num. 4. Ut autem sciatur, quinam sexus prævalet, assertioni ipsius hermaphrodi-

ti credendum esse, vult idem Sanchez d. l. num. 2. Sed cit. Zacchias num. 15. iudicio Medicorum, ad quos proprie spectant hæc negotia, acquiescendum esse, rectius adstruit, & generatim docet, illum sexum, de quo plures, majores, efficaciores & potentiores apparent proprietates, prævalere; moxque in num. 16. & seqq. ejusmodi proprietates in specie proponit, quod nempe sexus, qui molestius magis est conspicuus, qui partes genitales quoad formam & situm melius habet conformatas, qui est superior aut ad latus dextrum &c. prævalet; & in specie, quod habitus corporis virilis, vox gravis ac sonora, animus ad virilia pronus, barba &c. virilem sexum; e contra habitus corporis muliebris, mollis & delicatus, vox exilis, animus demissus, barbæ carentia &c. sexum muliebrem demonstrant.

Posterior pars non caret difficultate; quandoquidem non pauci inficiantur, hermaphroditum, qui pollet æqualiter utroque sexu, possibilem esse, veluti comprobatur facillime allegat. Zacchias à num. 24. Hic tamen Author num. 29. & 30. existimat, non esse omnino impossibile, dari hermaphroditum tantæ perfectionis, in utroque sexu, ut habilis sit ad coeundum, officium viri & feminae exercere, & agere ac pati valeat; licet habilis ad genendum existere nequeat.

Cum itaque Matrimonium dirimat sola coeundum, non item generandi impotentia ex num. 66. poterit talis hermaphroditus juxta sexum, à se determinatum, validè Matrimonium contrahere. Sanchez cit. l. n. 4. Sylvest. ff. hermaphroditus in fin. Gutierrez de Matr. cap. 119. n. 1. P. König ad cit. de Frigid. n. 8. P. Wiefner ibid. n. 35.

Dices: hermaphroditus tam ad SS. Ordines, quam Religiosam professionem est inhabilis, quemadmodum in Lib. I. tr. de Potest. Ord. cap. 3. n. 36. & in Lib. III. tr. de Perf. Reb. & Jur. Eccles. p. 1. cap. 3. n. 102. dixi. Ergo etiam est inhabilis ad Matrimonium.

Resp. negandò consèq. & paritatem. Nam SS. Ordinum susceptio vel Religiosæ professionis emissio prohibetur hermaphroditis propter indecentiam & plurima incommoda, quæ sequerentur, si homo semi-vir & semi-femina inter Clericos aut Religiosos conversari deberet: Matrimonium verò, eum principaliter ex parte contrahentium exigat potentiam ad copulam, eaque non desit hermaphroditis, ipsi non interdicatur.

Resp. & dico II. valet Matrimonium, quod contrahit hermaphroditus, in quo sexus unus est potentior, secundum debiliorem, dummodò, præhabito Medicorum consilio, reputetur habilis ad exercitium copulae. Ita Pontius lib. 7. de Matr. cap. 65. n. 8. P. Wiefner cit. l. num. 36. P. Reiffenstuel ad eund. tit. num. 24. contra Clericatum de Sacrament. Matr. decis. 32. n. 51. Ratio est: quia, tamen si similis hermaphroditus à sexu virili v. g. prævalente viris annumeretur; attamen

si possit in opere conjugali prestare munus, quod prestat femina, nihil impedit, quod minus secundum debiliorem ac foemineum sexum Matrimonium contrahat.

114 Nihilominus, si Matrimonium in hac si- ve in priori hypothese contrahatur secundum aliquem sexum, debet hermaphroditus, ex omnium sententia, sexus alterius usui cum juramento renuntiare. Sanchez *cit. l. n. 2.*

115 Dubitabis II. utrum spadones & evnuchi seu castrati censentur ad Matrimonium inhabiles?

Resp. & dico I. spadones, qui scilicet altero duntaxat privati sunt teste, possunt Matrimonium contrahere. Sanchez de *Matrim. lib. 7. disp. 93. n. 14.* dicens, hanc conclusionem esse nemini dubiam. Ratio est: quia, ut Medici cum Zacchia saepe *cit. lib. 3. tit. 1. q. 9. num. 4. & segg.* ostendunt, spadones sunt potentes ad coeundum & generandum: eo quod vis & virtus, alias in duobus testibus sita, uniat in uno.

117 Resp. & dico II. evnuchi seu castrati, qui nimirum utroque teste sunt orbati, non possunt contrahere Matrimonium. Sanchez *d. l. num. 17.* asserens, hanc sententiam esse indubitam, & a Sixto V. in quodam motu proprio de Anno 1587. declaratam. Ratio est: quia evnuchi seu castrati nec generare possunt, uti pro certo supponit allegatus Zacchias *num. 13.* nec etiam coire per verum actum conjugalem: utpote cum semen verum, quod in testibus formari debet, emittere nequeant.

119 Dubitabis III. utrum, qui dubitat, sitne potens vel impotens, Matrimonium contrahere valeat?

Resp. negativè. Gutierrez de *Matrim. cap. 116. n. 3.* Sanchez *d. lib. 7. disp. 103. n. 10.* Ratio est: quia, qui taliter dubitat, & in dubitatione perseverat, Sacramentum Matrimonii periculo nullitatis; seipsum verò periculo fornicationis exponit: consequenter Matrimonium non rectè contrahit.

121 Jam ad alterum quaesitum, in hoc §. propositum, transgredior, & invenio, nonnullos cum Paludano sensisse, Matrimonium inter impotentes ex solo Jure Ecclesiastico dirimi, allegantes pro se textum in *cap. quod Sedem 2. de Frigid. & maleficiat.* ubi S. Pontifex,

sunt puer, inquit, qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio, sic, qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda Matrimonium reputantur. Cum ergo inter pueros seu impuberes Matrimonium ex solo Ecclesiastico Jure dirimatur; etiam inter impotentes solo Ecclesiastico Jure dirimetur. Ratio est: quia, si Matrimonium de Jure Naturali possit consistere cum impotentia temporali usque ad tempus, quò durat: poterit etiam consistere cum impotentia perpetua, usque ad tempus, quò durat.

Verùm S. Thomas, S. Bonaventura, So- tus, Sylvester, quos citat & sequitur Sanchez *lib. 7. disp. 98. num. 2.* Zoësius ad *cit. cit. n. 4.* Engel *num. 1.* Schambogen *num. 7.* König *num. 5.* Wiestner *num. 45.* Impedimentum impotentiae aequilimò jure derivant ex Jure Naturali. Ratio petitur ex *rr. 2. 124 cap. 2. n. 33.* quia in Matrimonio essentialiter requiritur traditio corporum cum mutuo jure proprietatis & radicali facultate exigendi debitum, ut conjuges possint efficere una caro; nec tantùm ex dispositione Juris Ecclesiastici, sed magis ex determinatione Juris Naturalis, velut indicatur Genes. *cap. 2. v. 24 & 1. Corinth. 7. v. 3. & 4.* Implicat autem, ut personae impotentes sibi invicem corpora tradant cum tali jure & facultate. Ergo &c.

Ad textum in *cap. quod Sedem.* Resp. 125 inter pueros & impotentes ibidem fieri comparationem non ratione Juris prohibentis, sed ratione prohibiti effectus, & Impedimenti dirimentis: nam Matrimonium in effectu non minus est prohibitum impuberibus quam impotentibus, licet prohibito descendat ex Jure diverso. Ad rationem dico: impotentiam temporalem, cum traditionem corporum absolute non faciat impossibilem, Matrimonium interea nullum non efficere, sed tantùm illius usum, exercitium, & actum secundum in tempus habile suspendere; impotentiam verò perpetuam, cum traditionem corporum pro omni tempore absolute faciat impossibilem, Matrimonium quoque hoc ipso nullum efficere. Simile quid accidit in aliis conventionibus, ubi, si res proposita impossibilis promittatur, promissio est prorsus irrita; sin autem res promittatur, cujus possibilitas cum tempore speratur, promissio valet.

§. IV.

Utrum, si Matrimonium inter impotentes de facto contrahatur, nullum effectum producat?

128 SI Matrimonium inter impotentes de facto contrahatur, jus mutuum in corpora, tanquam effectus formalis & principalis, confurgere non potest ex *num. 124.* Interim tamen obligationem cohabitandi & mutua obsequia praestandi, confurgere, nec separationem absque dispensatione concedi posse, cum Abbate in *cap. consultationi 4. de Frigid. num. 3.*

P. Pirhing ad *ennd. tit. n. 3.* tenet P. Reiffenstuel *ibid. num. 61.* allegans communem, ob *129* textum in *cit. cap. consultationi 4.* ubi: *Romana Ecclesia consuevit in similibus judicare, ut, quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut uxores.* Verùm Sanchez *lib. 7. disp. 98. n. 12. 130* Zoësius ad *cit. tit. n. 5.* P. Engel *ib. n. 8.* & alii negant, hanc obligationem ex tali Matrimo-

nio subnasci. Ratio est: quia hæc obligatio procedere debet à Matrimonio, vel quatenus est Sacramentum, vel quatenus est societas. Non primum: sic enim, cum nullum jus operetur in corpora, nullam etiam obligationem cohabitandi & obsequia reciproca praestandi, velut accessorium & consequentem ex illo Jure, producit. Non secundum: quia societas neque contrahitur, ex conventionem invalida; neque, si contrahatur, eam de Jure firmitatem habet, ut non possit ad unius instantiam dissolvi per *l. si convenerit 14. ff. Pro Socio.*

132 Ego sic censeo. Vel contrahentes sciverint Impedimentum impotentiae, vel ignorarunt. Si illud; praesumentur Matrimonium omni meliori modo contraxisse, ut, si non possint ut conjuges cohabitare, saltem ut fratres & sorores cohabitare valeant. *d. cap. consultationi 4. quamquam, si rursus ab invicem discedere velint, dispensatione opus non habent ob cit. textum in l. si convenerit 14.* Si hoc; nullam cohabitandi obligationem propter rationem in *num. 130. & seq.* agnosco; sed, si cognita impotentia, sponte cohabitare velint, ut fratres & sorores, hanc eis licentiam non denego juxta *cap. laudabilem 5. d. 1. in verb. quodsi ambo consenserint, simul esse, vir eam, est non habeat ut uxorem, saltem habeat ut sororem.* Nec potest Judex Ecclesiasticus eandem licentiam, à Jure concessam, impedire, nisi propinquum valde periculum incontinentiae vel libidinis advertat. Sanchez *d. disp. 98. num. 7.*

135 Sitne verò Matrimonium illud, ab impotentibus contractum, pro vero Matrimonio reputandum? Quaestio indecisa, diuque jam ventilata est. Paludanus, Tholosanus, Medina, & Pontius de *Matrim. lib. 7. cap. 56. & segg.* illud pro vero Matrimonio reputant.

136 Rationem dant I. quia in *cap. requisivisti 2. XXXIII. q. 1. de conjugibus impotentibus, ac cohabitare nolentibus,* dicitur: *quodsi retinaculum conjugale voluerit rescindere, manere debet innupti.* II. quia Matrimonium essentia magis in animorum quam corporum

conjunctione est sita. Sed ubi mas & foemina, tanquam frater & soror cohabitant, adeo animorum conjunctio. Ergo &c. III. 138 quia Matrimonium Beatissimae Virginis cum S. Josepho fuit verum Matrimonium; & tamen in hoc castissimo foedere non intercessit commixtio, sed sola animorum concordia & mutua cohabitatio.

Sanchez *d. lib. 7. disp. 97. n. 2.* Zoësius ad *139 cit. tit. n. 5.* Wiestner *cit. l. n. 41. & segg.* & omnes, qui doctrinæ consequentiam amant; hujusmodi Matrimonium pro legitimo non agnoscunt. Ratio fundamentalis est: tum quia ex *num. 124.* ad Matrimonium valorem requiritur traditio corporum cum radicali facultate debitum exigendi; qualis utique non potest conferri ab hominibus; impotentia corporali ligatis: tum quia, si sola animorum conjunctio sufficeret ad Matrimonium, posset quilibet impeditus, atque adeo pater cum filia, frater cum sorore, evnuchus cum foemina qualibet &c. Matrimonium inire; quod aliquid insolitum & paradoxum est.

Ad textum in *cap. requisivisti* Resp. sub nomine *retinaculi conjugalis* non intelligi verum aliquod vinculum, sed tantùm putativum; ceteroquin contra *num. 132.* non foret in potestate conjugum illud retinaculum excutere: nam vinculum matrimoniale, quod DEUS conjunxit, homo separare nequit.

Ad rationem in *n. 137.* Resp. Matrimonium consistere quidem in conjunctione animorum, habere tamen essentialiter annexam traditionem corporum, ad debitum conjugale debite conformatorum; quæ, cum delit personis impotentibus, inhabilitatem omnimodam operatur.

Ad instantiam in *num. 138.* de Matrimonio Beatissimae Virginis cum S. Josepho Resp. nullam ibidem conjunctionem corporum in actu secundo intervenisse, nec tamen conjunctionem radicalem, seu traditionem juris proprietatis in corpora, de se ad conjugalem copulam idonea, defuisse, prout jam in *tract. 2. cap. 2. num. 134.* declaratum est.

§. V.

Quà ratione sit procedendum cum conjugibus, ob impotentiam ab invicem separandis?

144 Q Uando Matrimonium cum impotentia contractum est, & conjuges, ubi se impotentes esse cognoscunt, ab invicem separari petunt, ad eundem est I. Judex Ecclesiasticus, sine cujus autoritate non licet à Matrimonio, cum impedimento quacunquæ contracto, propter arduitatem negotii, & manifestum periculum scandalum, quoad vinculum recedere *cap. porrò 3. de Divort.*

145 II. observandum est tempus legitimum; circa quod tamen apparens est contraditio in Jure, dum in *cap. accepisti 2. de Frigid. & maleficiat.* mulieri, post annum vel dimidium al-

leganti impotentiam viri, responsi loco repònitur: cur tandem taceret. *Cum facile & intra breve tempus scire posuerit, an sit aptus ad copulam?* Ex adverso in *cap. ult. d. 1.* mulieri, post octennium ad separationem proclamantem, datur audientia. Ad quorum proinde textum conciliationem est distinguendum: an uterque conjux fateatur impotentiam; an unus affirmet, & alter neget. Priore casu semper allegari potest impotentia, quantumcumque jam tempore ostendit in Matrimonio steterint, *d. cap. ult.* quia Matrimonium, semel invalidum, tractu temporis non con-

valeat cap. non debet 8. in fin. de Consanguin. & affinit. cap. non firmatur 18. de R. J. in 6. Rota Roman. apud Zacchiam 10. 2. in una Taurinens. dissolut. Matrim. 16. Martii 1590. decis. 14. 147 num. 11. Posteriore casu non conceditur audientia, si post tempus notabile, unum v. g. vel alterum mensum, allegetur impotentia d. cap. accepisti 1. quia frivole tantum & frustratorie presumitur allegata. Si tamen experientia triennis accesserit, aut etiam evidenter vel verosimilia signa impotentia fuerint ostensa, locus est audientie per cit. cap. ult. & cap. fraternitatis 6. d. 1. Gutierrez de Matrim. cap. 120. n. 7. Sanchez lib. 7. disp. 109. num. 14. Wiestner ad cit. tit. n. 49. Et hinc

149 III. præmittenda est matura causæ cognitio de signis impotentia; & si aliunde de illis constare nequeat, adhibendi sunt Medici, Chirurghi, Obstetrices, vel alia honesta Matronæ, de quarum peritia specialis extat decisio Rotæ Roman. in una Pampilonens. Matrim. coram Cocchino die 13. Maij 1622. apud Zacchiam d. to. 2. decis. 48. Horum testimonio, jurataque depositione, si certa deprehendantur signa, Matrimonium quantumvis dissolvitur arg. 150 cap. laudabilem 5. d. 1. esset enim contra naturam, conjugibus, de quorum impotentia manifestè constat, usum Matrimonii concedere velle. Panormit. ad d. cap. fraternitatis 6. num. 11. Gutierrez d. l. num. 2. Sanchez disp. 107. num. 3. P. Engel ad cit. tit. num. 6.

151 Si signa reperiantur verosimilia, ac pro talibus ab Inspectoribus, & Inspectoribus concordati relatione sine habita, Matrimonium non statim dissolvitur, sed conjugibus defertur prius juramentum cum septima manu propinquorum; id est, conjuges jurare debent de veritate, quòd post omnem operam adhibitam Matrimonium consummare non poterint; propinqui vero, velineorum defectum vicini, vel alia personæ honestæ jurare tenentur, de credulitate, quòd omnino credant, conjuges verum jurasse arg. cit. cap. laudabilem 5. Panormit. ibid. num. 5. & cap. ult. de Frigid. Sanchez cit. l. num. 4. P. Engel cit. num. 6.

152 Si signa videantur dubia, conjugibus triennium, ad experiendum, an Matrimonium per veram & perfectam copulam consummaverint, indulgetur d. cap. laudabilem 5. &

cap. fraternitatis 6. d. 1. Sanchez disp. 108. n. 4. Rota Roman. in una Pampilonens. Matrim. 11. Decemb. 1615. coram Cocchino apud Zacchiam d. to. 2. dec. 40. num. 4. censenturque ex mente ejusdem Rotæ num. 10. signa dubia, quando agitur de impotentia respectiva, ac Medici inspexerunt maritum, obstetrices autem uxorem: videntur enim esse testes singulares, faciuntque iudicium divertum, nisi utriusque personæ inspectio ab omnibus instituat. Quòd si conjuges adhuc juvenes fuerint, nec si plena attigerint pubertatem, tempus longius conceditur, si spes cessaturæ successu temporis impotentia assulgeat. P. Wiestner cit. tit. num. 53.

Transactio sic triennio, videndum, an uterque conjux asserat, Matrimonium consummatum non potuisse; an unus tantum. Si uterque; ad tollendam conclusionis suspicionem, ipsi juramentum cum septima manu propinquorum, modò in num. 151. explicatò, defertur, eòque præstitò sententia divortii promulgatur d. cap. laudabilem 5. & cap. ult. de Frigid. Si unus tantum; ex communi sententia, in cap. accepisti 1. d. 1. fundatà, credendum est potius viro quam mulieri. P. Engel cit. l. P. Wiestner cit. l. num. 54. P. Reiffensuel ad cit. tit. num. 49. Quamvis Panormit. ad cit. cap. accepisti num. 5. & Sanchez disp. 109. num. 9. malint, illius conjugis asserctioni standum, quæ taret Matrimonio arg. cap. ult. de Sentent. & re judic. ubi generatim deciditur, in causa dubia sententiam pro Matrimonio ferendam.

Porrò triennium ex probabiliori sententia, quam ceu tutiorem tenuit Rota in dictis decisionibus coram Cocchino, & aliis coram Penia, Seraphino, & Burrato, non currit statim à tempore contracti Matrimonii; nec currit primùm à tempore decreti Judicis Ecclesiastici, sed potius à tempore attentatæ copulæ arg. cap. ult. d. v. Panormit. ib. num. 12. Sanchez disp. 110. n. 4. & 5. Cardinal. de Luca de Matrim. disp. 9. num. 10. & ubi semel incepit currere, in ordine ad consummationem debet cum experimento copulæ continuari moraliter, cū nimirum frequentia, quæ conjuges alii, ejusdem conditionis, professionis, ætatis qualitates &c. coire solent. Sanchez disp. 111. n. 26. Pontius lib. 7. de Matrim. cap. 66. num. 17.

§. VI.

Utrum & quando Matrimonium, ob impotentiam dissolutum, restaurari possit vel debeat?

158 Matrimonium ob impotentiam, veram aut præsumptam, Ecclesiasticâ auctoritate dissolutum, regulariter est restaurandum, quando postmodum apparet, conjugum fuisse potentes sæpe cit. cap. laudabilem 5. & 159 cap. fraternitatis 6. de Frigid. Cùm enim sententia divortii supponatur ex errore lata, illa quidem in rem judicatam transit, sed tantum revocabiliter, usque dum melius de ve-

ritate constiterit, ut patet ex Lib. II. tr. III. tract. de Process. Judicior. cap. 12. n. 108. & seq. Dixi: regulariter. Casus exceptus est L. 150 quando impotentia fuit sublata per miraculum: tunc enim Matrimonium non redintegratur: eò quòd impotentia præcedens, quæ non aliò quam miraculosò modò curari potest censetur esse perpetua sæpe cit. cap. fraternitatis 6. Sanchez disp. 94. num. 10. ubi obser-

161. vat.

vat, aliud esse, si potentia fuisset sublata per consuetos exorcismos aut orationes cap. ult. XXXIII. quest. 1. quia, licet hii modi transcendant naturæ limites, attamen non pro miraculosis fidei consuetis & ordinariis habentur.

162 Casus exceptus est II. quando impotentia fuit sublata per maleficium per cit. cap. fraternitatis in verb. per opus humanum &c. nam maleficium licet nequit adhiberi; & idè impotentia, quæ per maleficium est curanda, reputatur perpetua. Sanchez cit. l. n. 11.

163 Casus exceptus est III. quando Matrimonium fuit dissolutum ob impotentiam respectivam: id quippe non amplius restauratur, esto conjuges aliud postea Matrimonium contraxerint, & potentes reperti fuerint:

quia, ut dictum est supra, impotentia respectiva solum dirimit Matrimonium inter personas determinatas, respectu quarum inhabilitas ad coitum invenitur. Sanchez disp. 99. num. 18.

Casus exceptus est IV. quando divortium fuit decretum ob impotentiam, ex maleficio contractam: cùm enim maleficium persæpe causet impotentiam solummodò respectivam; hinc, si unus ex conjugibus, ob impotentiam ab altero separatus, contrahat & consummet Matrimonium cum alia diversi sexus persona, tam parum restauratur Matrimonium, quàm parum restauratur in casu impotentia respectiva d. cap. ult. XXXIII. q. 1. Sanchez cit. disp. n. 22. Gonzalez ad cap. laudabilem n. 8.

SECTIO III.

De impedimento Erroris.

SUMMARI A.

165. Describitur error substantialis. 166. Causas Impedimentum dirimens. 167. & seq. Datur disparitas inter Matrimonium & alia Sacramenta. 170. & seq. Vis dirimens Matrimonium propter errorem descendit ex Jure Nat. 172. & seq. Error conditionis servillis ex parte libera persona facit Impedimentum dirimens. 176. Sed ex Jure tantum humano.

177. Necessitas à cohabitatione non est concessus sine iudicio Ecclesie. 178. & seq. Error circa qualitates alias relinquit Matrimonii valorem. 181. Nisi redantur in substantiam persona. 182. Ostenditur difficultas, hanc redundantiam cognoscendi. 183. & seq. Traduntur in hunc finem tres regulæ. 187. Affertur exemplum.

§. I.

De errore quoad personam.

165 Error in præsentia materia potest versari vel circa substantiam, vel circa qualitates & accidentia. Error, qui versatur circa substantiam, est error circa personam & individuum, quando scilicet quis volens Matrimonium contrahere cum Bertha, contrahit cum Sempronio, quam existimat esse Bertham. Et hic error indubitatè constituit Impedimentum dirimens Matrimonii cap. un. XXXIX. q. 1. Matrimonium siquidem essentialiter requirit consensum cap. cum locum 14. cap. tue 25. de Sponsalib. & si consensus deficiat, cetera frustrantur cap. sufficiat 2. XXVII. q. 2. Consensui verò tantoperè nihil repugnat, quam error l. si per errorem 15. ff. de Jurisdic. Nec obest, quòd in ceteris Sacramentis error personæ valorem ipsorum non vitiet, dum v. g. baptisus, extrema unctio, vel absolutio valide confertur Titio, quem Minister 168 Sacramenti credit esse Sempronium. Nam lata est disparitas: quia in reliquis Sacramen-

tis nihil interest, qualis sit persona, Sacramentum recipiens, quòve nomine compellatur, dum Minister non intendit Sacramentum alteri, quam personæ præsentì, qualiscunque sit, conferre. At in Matrimonio plurimum interest, qualis sit persona, cum qua contrahitur: nec enim mutua dilectio & affectio locum invenit, ubi non præcedit spontanea electio; nec electio præcedit, ubi per errorem prævium intellectus perturbatur.

Si exquiras: quò Jure Matrimonium errori dirimat? Resp. sine cunctatione, quòd Jure Naturali. P. König ad cit. de Conjug. servor. num. 11. Ratio non longè petenda est: quia Matrimonium non minus, imò magis, quam alii contractus, de Jure Naturali requirit consensum. Ergo de Jure Naturali respuit errorem, consensui tam infensè contrarium. Ergo de Jure Naturali Matrimonium error dirimit.

§. II.

De errore circa servilem conditionem.

172 Error circa qualitatem & accidentia quoad Matrimonium contrahendum præcipue spectatur in conditione servili: quan-

tumvis enim nec servus cum ancilla, nec etiam liber cum serva de Jure Canonico prohibeantur contrahere Matrimonium, illudque,

que, ignorans etiam aut invito domino contractum, valeat *cap. dignum est 1. de Conjug. 173 error.* attamen, si quis ex errore putet, feminam, quam ducit, esse liberam, cum tamen serva seu ancilla sit, error conditionis servilis Matrimonium reddit irritum *cap. propositum 2. cap. ult. d. 1.* Ratio est: tum quia servilis conditio personæ statim afficit, illamque quodammodo facit aliam; ut adeo error circa talem conditionem cum errore circa personam aliquam habeat similitudinem: tum quia servitus tribus Matrimonii bonis non parum officit; & bono quidem Sacramenti, seu individui consuetudini, quatenus cohabitatio inter conjuges impeditur *d. cap. dignum est 1. bono fidei conjugalis, quatenus debitum conjugale, propter servitium domini, pro libitu non potest exigi & reddi per cit. cap. dignum est 1. bono proli, quatenus illius educatio simul & alimentatio difficilis evadit. P. Wiestner ad cit. tit. n. 8.*

§. III.

De errore circa qualitates alias.

178 Error circa qualitates alias & accidentia relinquit intactum Matrimonii valorem per textum in *cap. cum in Apostolica 18. de Sponsalib. Sanchez lib. 7. disp. 18. n. 18.* Ratio est: partim quia cum ejusmodi errore consistit adhuc consensus in substantiam actus, & individualem personam: partim quia, si Matrimonium ob errorem in qualitate nullum fieret, infinita propemodum Matrimonia deberent rescindi, utpote cum frequentissime contrahentes decipiuntur in qualitatibus & accidentibus, haud dubie, falsitate deprehensa, rescissionem, si eandem sperare liceret, petunt.

181 Excipitur ab hac assertione qualitas, quæ redundat in substantiam Matrimonii seu personam individualem. Ita Sanchez *d. l. n. 23. Pontius lib. 4. cap. 22. à n. 1. König cit. tit. num. 15. &c.* teste citato Sanchez, omnes.

182 Verum ad cognoscendum, quando error redundet in substantiam personæ, adeo confusi & discordes sunt Doctores in assignanda regula, ut illi, qui se profitentur faciliores, in effectu obscuritates evadant, & quod multi asserunt de nullitate Matrimonii circa errorem qualitatis, alii affirmant de validitate. Hæc in formalibus Clericatus de *Sacram. Matrim. decis. 19. n. 27.*

183 Sunt nihilominus aliquot regulæ, quæ ferendo judicio de valore vel nullitate Matrimonii non parum deserviunt. Prima est: quando contrahens qualitem aliquam dedit in conditionem, v. g. duco te, si es nobilis, illustris, dives &c. tunc enim non consentit absolute in personam, sed conditionate; id est, conditione postmodum deficiente, deficit valor Matrimonii, per ea, quæ habentur in *tract. 2. cap. 2. à num. 68. Sanchez d. l. num. 21. Pontius d. l. cap. 21. n. 14. Clericat. d. decis. n. 28.*

Hæc tamen ratio non evincit, ut error conditionis servilis inter Impedimenta Juris Naturalis recensatur: cum enim servitus, nec tantum qualitas accidentalis, nec usura Matrimonii absolute faciat impossibile, sed tantummodo difficilem: non potest ex Jure naturali sufficiens subdamentum crui, quod Impedimentum dirimens statuatur. Gutierrez de *Matr. cap. 90. num. 1. Sanchez lib. 7. disp. 19. num. 16. P. König ad cit. tit. num. 21. dissentiente cum aliis P. Reiffenstuel ad cit. tit. num. 3.*

Peres: an, detecta conditione servili, conjux liber à Matrimonio, per errorem inito, liberè possit recedere?

Resp. quod liberè possit recedere à thoro, sed ad recessum à cohabitatione opus sit auctoritate Judicis Ecclesiastici; quemadmodum in aliis quoque Impedimentis ad similem recessum opus est auctoritate Ecclesiastica per *cap. porro 3. de Divort.*

Secunda regula: quando de qualitate personæ fuit tractatum ante Matrimonium, quia scilicet vel ipsa persona, cum qua contrahitur, vel mediatores affirmarunt, cum nobilem, illustrem, primogenitum, aut divitem &c. esse, distinguendum est. Vel enim contrahens intendit ducere in uxorem v. g. hanc mulierem præsentem, quam credit habere illam qualitatem; vel ob illam qualitatem, in quam principaliter dirigit mentem, intendit contrahere cum illa persona, quam ita qualificatam credit? In primo casu error qualitatis non dirimit Matrimonium: quia contrahens primario intendit ducere personam, secundario reflectit ad qualitatem, adeoque consentit in substantiam personæ, nec consensus ad qualitatem restringit. In secundo casu Matrimonium est nullum: consentur enim contrahens intendere principaliter qualitatem personæ, & secundario personam, illa qualitate præditam. Clericat. *d. decis. n. 29.* Hæc ipsa regula, si videatur non satis luculenta, sit

Tertia regula: quando qualitas est finis Matrimonii, ita ut Matrimonium sit unicum medium, ad finem illum assequendum, aut qualitatem obtinendam, error qualitatis impedit valorem Matrimonii: tunc enim qualitas redundat in personam, nec persona eligitur propter se, sed propter qualitatem sibi conjunctam. Gobat *lib. 1. experiment. tract. 9. num. 113. Clericat. cit. l. n. 32.*

Illustratur hæc regula exemplis. Titius libenter haberet divitias, nec tamen aliud scit medium ditescendi, quam si Matrimonium ineat, & sponsam divitem ducat: Matrimonium igitur assumit, tanquam medium, ad acquirendas divitias, cui finem, sibi que sponsam, quam divitem putat, despondet; & si postea sponsam pauperem esse deprehendat, dicitur

dicitur esse deceptus errore qualitatis, in personam redundantis, rectèque Matrimonium nullitatem allegat. Idem accidit, si Bertha libenter esset nobilis, nec tamen aliter, quam si nobili marito nubat, se nobilitatem adipisci posse, cernat; nubedd enim marito no-

bili, Matrimonium assumit, tanquam medium, ad acquirendam nobilitatem, tanquam finem; & ideo, si constat, ignobilem esse maritum, de nullitate Matrimonii propter errorem qualitatis, in personam redundantis, justè conqueritur.

SECTIO IV.

De Impedimento Ligaminis.

SUMMARIA.

188. Describitur Impedimentum ligaminis. 189. Est vinculum. 190. Ex Matrimonio resultans. 191. Si validum sit. 192. Ratum aut consensumatum. 193. & seq. Explicatur cap. 3. de Sponsa duor. 196. Durat, quamdiu Matrimonium durat. 197. Facitque Matrimonium aliud irritum. 198. & seq. Polyviria

de Jure Natura est vetita. 200. & seq. Repellitur instantia. 202. & seq. Non admittit dispensationem Pontificiam. 205. & seq. Polygamia quoque est prohibita Jure Naturali. 210. & seq. Dna objectiones formantur, & refutantur. 221. Dispensationes non reddunt licitas.

§. I.

Quid sit Impedimentum Ligaminis?

188 Impedimentum Ligaminis est vinculum, ex Matrimonio resultans, ac faciens, ut aliud Matrimonium, durante priori, invalidè contrahatur.

189 Dixi I. vinculum: dum enim non licet conjugibus, à se invicem recedere *ex tr. 2. cap. 5. à num. 1.* consentur esse morali quodam vinculo colligati, nec possunt corpus, cujus libertatem, & proprietatem abdicarunt, alii tradere; quò spectat illud Apostoli I. *Corinth. 7. mulier alligata est legi, quantum tempore vir ejus vivit.*

190 Dixi II. ex Matrimonio resultans. Ubi notandum est I. ex Sponsalibus de futuro non oritur tale vinculum, dirimens Matrimonium cum alio sponso vel sponsa *cap. si inter 31. de Sponsalib. cap. duobus 1. de Sponsa duor.* quia, dum sine corporum traditione solum operantur jus ad rem, non inducunt vinculum, sed relinquunt proprietatem corporis, & libertatem, illud alteri personæ intactò valore, tradendi.

II. neque ex Matrimonio vinculum quoddam resultare, nisi per verum & legitimum consensum validè sit contractum *per cap. non presat 12. de R. J. in 6.*

III. hoc vinculum tam ex Matrimonio rato, quam ex consummato promanare per *cit. cap. cum inter 31. de Sponsalib. cap. licet 3. cap. ult. de Sponsa duor.* & dicta superius in *cit. tr. 2. cap. 5. à n. 1.* Cum

enim in Matrimonio rato perinde ac consummato legitima corporum interveniat traditio: nefas est, id alteri tradere, quod suum non est. Et quamvis in *cit. cap. licet 3. Alexander III. referripit, aliter à quibusdam prædecessoribus suis aliquando fuisse judicatum; attamen nullatenus est credendum, per Legem universalem id factum esse: cum ut notat Gonzalez ad *cit. cap. num. 2.* nullus canon aut constitutio in antiquis collectionibus in contrarium extet; sed ad summum inferitur, in uno vel altero casu particulari respondentem judicalem ex opinione tunc sortitan probabiliter decidit esse. Vel respondendi potest, aliquando aliter esse judicatum dispensative, dum Matrimonium prius ratum per dispensationem Apostolicam sublatum, & secundum, cui accessit consummatio, approbatum est.*

Dixi III. durante priori. Nam, soluto Matrimonio, solvitur vinculum, restituitur libertas, & facultas, aliud Matrimonium contrahendi, indulgetur *ex tr. 2. cap. 4. num. 130. & seq.*

Dixi IV. faciens, ut Matrimonium aliud &c. Sicut enim res semel vendita & tradita non potest alteri cum valore tradi: sic etiam corpus, uni per Matrimonium traditum, non potest alteri cum valore & intento effectu tradi.

§. II.

Ex quo Jure Matrimonium cum pluribus viris dirimatur?

198 Impedimentum ligaminis ex Jure Naturali habere, ut Matrimonium unius feminae cum pluribus viris dirimat, seu, ut polyviriam damnet & reprobet, conclusum est in *lib. I. tr. de Jure Leg. cap. 2. à n. 120.* Ratio est evidens: partim quia polyviria repugnat fini primario Matrimonii, videlicet generationi proli, dum mulier, cum pluribus viris

commixta, redditur inhabilis ad generandum, ut patet in meretricibus: partim quia officit certitudini proli, de qua sciri non potest, quem ex pluribus maritis patrem habeat: partim quia adversatur educationi proli, utpote quæ à patribus incertis facile negligitur: partim quia mutuo conjugum amori, paci, & quieti, præprimis obest: partim

quia casus & exemplum non legitur, quod Dominus DEUS in polyviria dispensaverit. Sanchez de *Matrim.* lib. 7. disp. 80. n. 15. Clericatus de *Sacram. Matrim.* decis. 29. num. 7. P. König ad tit. de *Sponsa duor.* n. 4.

199 Equidem apud Persas & Medos licebat uxori- bus, tot sibi maritos, quot placerent, feligere; uxor etiam incivilis dicebatur, quæ pauciores maritos habebat, quam quinque: apud Britannos quoque vigeat consuetudo, ut una femina decem viris & ultra nuberet: pariter apud Sabæos & Nabathæos eadem uxor omnibus viris ejusdem familiæ quoad usum conjugalem deserviebat: insuper Regina Cingæ 40. viros superflites, conjugio sibi copulatos, fovebat; prout ex probatis Authoribus recentet Clericatus d. 1. num. 4.

200 Verum quis nefcit, Leges Naturales à pluribus Gentibus quandoque conculcatas, & hodie dum à Christianis non paucis pessumdari? Non igitur ex factis tam nefandis formanda est regula Juris Naturalis, sed potius ad normam Juris Naturalis exempla tam abominanda sunt reformanda.

201 Intertur exinde, per dispensationem S. Pontificis polyviriam fieri non posse licitam: nam, quæ Jure superiori & immutabili sunt ordina-

ta; mutationi Principum inferiorum non subjacent.

Nec opponas: Matrimonium ratum, quantumvis ex Jure naturali sit insolubile, Pontifici dispensatione potest dissolvi, ut, virò dimisso, novum Matrimonium cum alio contrahatur ut dictum in tr. 2. cap. 5. à num. 14. Ergo etiam dispensatione Pontifici vinculum Matrimonii sic potest attemperari, ut, virò retentò, Matrimonium cum aliis contrahatur.

Resp. enim negandò conseq. 203 & afferendò discrimen. Nam Jus Naturæ, prohibens Matrimonii rati dissolutionem, non est absolutum, sed conditionatum, supponens nempe liberam humanæ voluntatis determinationem, ad individuum vitæ conjugalis societatem; Jus autem Naturæ, vetans polyviriam, respectu potestatis humanæ est absolutum, utpote fundatum in objecti inhærentia citra voluntatis humanæ determinationem.

Ergo Matrimonium ratum 204 per S. Pontificem, cui voluntates humanæ sunt subjæctæ, potest dissolvi; polyviria verò per eundem Pontificem, cui corpora humana, & magna absurda, quæ eorundem communicationem cum pluribus viris comitari solent, non subiant, licita fieri non potest.

§. III.

Ex quo Jure Matrimonium cum pluribus feminis dirimatur?

205 Impedimentum ligaminis ex Jure naturali id quoque sortitum esse, ut Matrimonium unus viri cum pluribus feminis dirimat, atque adeò polygamiam repudiet, assertum & probatum dedimus in lib. I. tract. de *Jure Leg.*

206 cit. cap. 2. à num. 120. Hæcque assertio, ut perhibet Clericatus cit. decis. 29. n. 16. ab omnibus Theologis & Canonistis affirmatur; licet Sanchez d. lib. 7. disp. 80. num. 5. Durandum, Cajetanum, & alios Theologos

207 referat, contrarium affirmantes; quin idem Sanchez num. 8. Pontius lib. 7. cap. 49. num. 3. & Westner ad tit. de *Sponsa duor.* num. 7. mediam sententiam eligant, ac pluralitatem uxorum non ex ipsa Matrimonii natura, sed ex ipsius institutione, in ipso mundi exordio facta, prohibitam & irritam pronuntient.

208 Rationes autem assertionis nostræ, præter discordias, quas pluralitas uxorum parit, ut de Sara & Agar legitur *Genes.* 21. de Rachele & Lia *Genes.* 30. de Anna & Phenenna 1. Reg.

209 cap. 1. sunt istæ I. quòd polygamia eatenus adverteretur fini primario Matrimonii seu generationis prolis, quatenus, qui pluribus uxori- bus committentur, per se redduntur steriles & infecundi, veluti patet exemplo Salomonis, qui ex septingentis uxori- bus & trecentis concubinis, ut testatur sacer textus 3. Reg. 11. non nisi unum filium & duas filias, ut perhibet Suidas apud Pontium d. 1. num. 2. producit.

210 creavit. II. quòd polygamia alteri sui, qui est remedium concupiscentiæ, ro-

fragetur, dum, si plures uxores simul à marito petant debitum, & vir omnibus licet nequeat satisfacere, illæ, quibus negatur debitum, exponuntur periculo incontinentiæ. III. 211 quòd educatio liberorum non immunis sit ab omni discrimine: quippe cum uxor prædilecta faciat, ut alii ab aliis generati liberi parum à patre curentur, & ab affectu simul & successione excludantur, velut accidit Adoniæ Davidis filio, qui genitus ex Haggith, in sanctu Bersebeæ Salomonis quoad successionem in throno Regio fuit postpositus 3. Reg. 1. IV. 212 quòd præceptum naturale sit, ut, quod sibi quis fieri non vult, alteri non faciat. Atqui nullus est maritus, qui velit, uxorem suam nubere pluribus viris. Ergo nec ipse plures feminas sibi copulare debet.

V. quòd in 213 prima Matrimonii institutione Author Naturæ, sicut traditur *Genes.* 2. dixerit: *quamobrem relinquet homo patrem & matrem suam, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una;* quæ verba, ad excludendam polygamiam, non minus quam polyviriam, esse prolata, docuit & veritas Divina *Matth.* 19. & Divinæ utroque sexu reprobari, cum conjuges ad impariam non judicentur circa Matrimonium.

VI. quòd 215 Concilium Tridentinum in sess. 24. de *Matr.*

Cap. 2.

can. 2. definiverit: *si quis dixerit, licere Christianis plures habere uxores, & hoc nullà Legge Divinà esse prohibitum, anathema sit.* Per Legem autem Divinam utique non intellexit aliam, quam moralem & naturalem. Ergo &c.

216 VII. quòd idem Innocentius III. in cit. cap. declaraverit, Impedimentò ligaminis infideles in tantum obstringi, ut neque primam uxorem dimittere, neque aliam, primà vi- vente, ducere possint. Supposit igitur, Impedimentum ligaminis quoad polygamiam in ipsis Naturæ Legibus fundatum esse.

217 Dices I. non solum Gentiles, sed etiam fideles & Judæi, & quidem ex illis Sanctissimi, polygamiam crediderunt esse licitam, & ad plures uxores duxerunt. Nempe Abraham habuit duas, Saram & Agar; Jacob habuit quatuor, Liam, Rachelem, Balam, & Zelpham; David habuit decem & octo. Clericatus cit. decis. 29. n. 10.

218 Resp. ex cit. cap. *gaudemus* 8. de *Divort.* nemini unquam pluralitatem uxorum licuisse, nisi accesserit dispensatio vel revelatio Divina:

imò credibile est, dispensationem quoad polygamiam in veteri Testamento post diluvium fuisse generalem, ut genus humanum, quod ad incitias quasi redactum erat, breviori tempore restitueretur.

Dices II. multi polygamii fuerunt in suis 219 Matrimoniis valde fecundi: David enim, ut patet ex lib. 1. *Paralipomen.* cap. 3. plures sustulit liberos; Roboam quoque ex octodecim uxori- bus, ut dicitur 2. *Paralipom.* 11. genuit viginti octo filios, & sexaginta filias.

Resp. ex casibus non ita frequentibus reg. 220 lam non desumi; & licet una quandoque ratio prohibitiva vel irritativa cesset, reliquas tamen non cessare.

Colliges: dispensationem in polygamia 221 S. Pontifici permittam non esse; obfistit namque vix non eadem ratio, quæ polyviriam obfistit: quandoquidem non magis jus in corpora plurium feminarum, quam in corpora plurium virorum, in voluntate S. Pontificis est situm. Sanchez d. 1. 7. *disp.* 80. num. 9. Pontius d. 1. 7. cap. 49. num. 4.

CAPUT III.

De Impedimento Cognationis.

Quatuor Impedimentis dirimentibus, in Jure naturali radicatis, & in anteced. cap. explicatis, Impedimentum dirimens Cognationis, aliquo in Jure naturali, à potiori tamen in Jure Ecclesiastico fundatum, proxime conjungo. Id autem non simplex, sed reipsa quintuplex est. Est enim alia Cognatio naturalis; alia non naturalis. Naturalis vel est verè talis, vel quasi. Verè talis est *Consanguinitas* & *Affinitas*. Quasi talis est *Publica honestas*. Non-naturalis alia vocatur *Spiritalis* seu *Canonica*; alia *Legalis*, seu *Politica*. De singulis speciebus agetur sigillatim.

SECTIO I.

De Impedimento Consanguinitatis.

SUMMARI A.

1. Describitur Consanguinitas. 2. Est vinculum. 3. Personarum. 4. Ab eodem stirpe descendens. 5. Aut quarum una ab altera descendit. 6. & seqq. Carnali propagatione contractum. 9. & seqq. Dividitur in naturalem tantum, & naturalem ac civilem simul. 12. & seqq. Dividitur etiam in cognationem & agnationem. 14. & seqq. Item dividitur in spiritum. 16. & seqq. Lineam. 19. Et gradum. 20. & seqq. Exhibetur modus computandi gradus de *Jure Civili*. 25. & seqq. Idem de *Jure Canonico* recipitur in linea recta. 27. & seqq. In linea obliqua servatur alius modus, si equalis 29. & seqq. Alius, si inæqualis sit. 31. & seqq. Quoad Matrimonia Modus computandi canonicus præfertur civili. 34. & seqq. In primo gradu

linea recta Matrimonium ex *Jure naturali* dirimitur. 39. & seqq. Instantia quadam repellitur. 41. & seqq. Variæ sententiæ de ceteris gradibus hujus lineæ. 45. & seqq. Eliguntur, & probatur illa, quæ Matrimonium dirimi negat in alio quam primo gradu. 49. & seqq. In medium proferuntur argumenta eorum, qui Matrimonium in primo gradu linea obliqua ex *Jure naturali* dirimi, asserunt. 56. & seqq. Adducuntur negantium argumenta. 64. & seqq. Ad argumenta prioris sententiæ sigillatim respondetur. 71. & seqq. Quidam existimant, omnia Matrimonia in veteri *Legge Levit.* 18. prohibita, esse prohibita *Jure naturali*. 75. & seqq. Sententia contraria stabilitur. 79. & seqq. Ea, quæ videntur obviare, resumuntur. 83. & seqq.